

Kruklik Zoltán

Távolsági járat*

Trenderli

Csak úgy aranylott a régi zsidó mozi portálja. Az ablakmosó gondterhelten még utoljára az égre pillantva, szétszerelt szerszámaival a kávézó gipszstukkó angyalai alá húzódott. A fel-feltámadó szél végigsöpört az utcán, bebújt az ingek alá.

Közel félóra telt, míg helyére került a gnóm. Egy kötélén függeszkesztett bukósisakos férfi dolgozott rajta. Valami háború előtti cirkuszi plakátról lekopírozott kínai törpe mása leng a régi zsidó mozi fölötti tárhelyen. A figura elkészültéig figyelte Ká a fejleményeket. Mindig félelemmel vegyes izgalom járta át a légtornászok láttán. A plakát ragacsos leppei a szélben csapkodva várták sorukat, míg szemeregni kezdett az eső, s a kávézóba lépve a szemközti tükörből jól látszott, a plakátragasztó is alászállni készül a magasból.

Hányszor leste nyáréjszakán a pókot, ahogy láthatatlan szálakon csüggve készíti telet túlélő szélfúttá bárkáját, petéinek.

Mi lenne, ha a Csörös utcai sírok helyett Prágából hívnám a történetet?

Emlékszik, a gondolat lázában – mely ide vezérelte – elbotlott egy a macskakövek közé szorult túsarok csonkjában. *Ahogy ott elterülve tápázkodok felfelé megadón, a szegélykő és a türemkedő aszfalt közé rekedt földcsokén pár mindent túlélő gyom illata tolakszik orromba, oly erősen, hogy kétségeim értelmetlenné válnak. Ez volna az illat, mely nagyanyám tükrös toalett szekrényéből áradt, ha kulcsát a bonbonos szelence alól kilopva a zárba illesztettem, kutatószenvédelyemnek gátat nem szabva, hogy kincsei közt végül egy apró bűgőcsigára emlékeztető pörgettyűvel játszak órákig?*

Otthonos volt a hely. A meanderek, reliefek menórás díszítményeire jól emlékezett korábbi életéből, s arra is, hogy hazafelé a finánc csak az italokat kobozta el, a sátor és a felfújható gumicsónak felett szemet hunyt. A csempészés izgalma vonzotta Kát, s a kalandorok iránti képtelen csodálat. Ilyenkor ócskapiac guberált régiségeket is vitt magával, feltűnően, hagyva, hogy végeik kilógiának a hátizsák szájából. Az orgazda ezekkel fedezte magát, középük rejtve hamisítványait, melyeket fáradt olajjal, rafinált tüzekkel öregbített.

Miért itt, az óriásplakát alatt kell találkozunk, kérdezte gesztikulálva a lány a portál üvegén keresztül, mikor megtalált. Eltvedtem a labirintusban, makogtam, bódultan szépségétől, ahogy a kávézó ajtaját feltépve élém topant. Kövér esőcseppek hullottak a kövekre, majd leszakadt az ég.

A lány, akire egy idegenvezetőket toborzó cég hirdetését böngészve talált, annyira különbözött a levél fényképein látható nőalaktól, hogy zavarában a család dalmát és morva leágazásainak felgöngyölítésébe fogott, egyre jobban összekuszálva a szálat. A lány végighallgatta, majd a táskájából előhúzott térkép kanyargós utcáin ujjával haladva felvázolta tervét a város bevételéről.

Ez már az ő finom érzékenységét dicsérte, hogy fukar soraimból ábrándjaimra is ráértett, s a kibajtogatott térképet fejünk fölé tartva először a gettóba kísért Baruch rabbiboz. Hogy miért tőle reméltem szecesszióért rajongó nagyapám titkai feloldását, ma sem tudom. Talán az Őszi Almanach fozslányai – amiket sokat forgattam nyári szünetekben a zuglói ház padlásán, vulkánfűber kofferokban kutakodva – hordozhatták a nevet. A rabbi figyelmesen hallgatott, a legkevésbé sem vizsgálódva, teljességgel a szaváimnak adva át magát. Annyi derült ki szemérmes szóváltásunkból, hogy apjának apja valóban tudott a pesti aranyművesről.

Az íróasztal feletti apró fényképen, a két derűs fiatalember egyikében Ká nagyapjára ismert. A háború előtt kellett, hogy készüljön a kép. Bal karja a magasban, mintha valami égi kapaszkodó után nyúlna, még nincs könyökében az a Kamenyec-Podolszkijban begyűjtött gránátszilánk, amitől oly furcsán, enyhe tompaszögben volt kénytelen tartania karját haláláig.

Hiába rángattam, hogy mutassa meg a könyökébe lőtt golyót, a háborúról sose mesélt. Ha ölébe vett, mindig Gólemről, az óriásról hallhattam, s a Csodarabbiról, meg az imakönyvvel a pályájában a Duna közeli parkban, mőzeskosárban talált kislányról.

Az imakönyvet később meg is mutatta, furcsa szépírás volt benne, jobbról balra haladó ismeretlen betűk, olyanok, mint amilyet nagymama pörgettyűjének oldalán találtam.

A lányt, valami rögtönzött indokkal, a kialakított bérét gyorsan kifizetve, útjára engedte. *Ha sietsz, lemaradsz*, mutogatta mosolyogva a lány jelbeszéddel a távolból a szavakat. *Egyedül kell tovább mennem, intettem búcsút neki.*

Az utca, ahova tévedt a nedves földszagú levegőben, ismerősnek tűnt, s a hosszú, terméskövekből épült kőfal mögött bűvó temető is. Néhány kicsorbult sírkő lóg csak túl a peremén, emlékeztetve az idegent, a város szívében halottak nyugosznak. A szemközti ház emeletén verdeső ablak fénysugara néha a kerítés közepe táján láncsal hevenyészve rögzített rozsdás vaskapura villan. Ká gyermeki módon hitt a jelekben. S mert szeméit összeszorítva tartja még percekig, szaggatott képeket lát, ahogy a dülöngélő sírok közé mászik. De van, hogy inkább a kőfal végébe helyezi a *rendező* a bejáratot, egy sok csapás nyomait őrző vasajtóval. Löttyögő kilincs, fejmagasságban apró kémlelőnyílása kínálja magát. Egy páva is előtűnhet a lombok alatt, súgja egy kedveskedő hang.

S ahogy forgok a hang forrását kutatva, kopott tábla kandikál elő a fűcsomók alól. Itt volt valaha a Sirokkó utca 56. Egy Prágába címzett s fel nem adott levelezőlap hátoldalán olvasható ugyanez a cím, fekete tintával, gót betűkkel rótt sorok F. Kafka úrnak címezve. A padláson talált intarziás doboz alján, egy évszám szerint sorba rendezett, selyemszalaggal gondosan átkötött paksamétából került elő. Pontosabban mellőle, mert valaki, ősanyméim egyike – az összefűzött levélköteg és a levelezőlap felületét borító por hasonló finomságából ítélve – kiemelte a többi közül.

A trenderli, kiáltott fel Ká a félalomból. Nagymama kincsesdobozából, hímzett bársonyzacsokban a kúpos végű filigrán ezüsthorgó. A kincsek kincse, oldalán a négy titkos betűvel. Avval játszottak télvíz idején, gyertyafény mellett, csak úgy magukban, halkán nevetgélve, a sarokba bújva, a kis kártyaasztalon. Te jössz, Sándor, mondta olykor hátradőlve, ha nyert, s a maréknyi babot maga elé húzva, finom ujjaival pergő ritmusokat dobolt az asztallapon.

Ká nyugodt szívvel fogadta, hogy álom az egész, a felejtés ajándéka, vagy régi háborús filmek egymásra torlódott emléknymoi. De nagypapa meséi nem eresztettek, s elővillant egy számsor. Egy őrsi erdőjáraskor rózsabokor töviseibe gabalyodva. Ahogy próbált kiszabadítani a tüskés ágak közül, az ingujja felhasadt egész a golyót rejtő könyökéig, ahogy szivárgott a vér, a vörhenyes szőrök között kivilágolt egy tetoválás, a bal karján, hat lila számjegy. Látta döbrent arcomat, de nem volt erre idő, csupa vér volt mindenünk. Csak a nyáron jutott eszembe, börtönből szabadultak karján láttam hasonlót, a strandon, neveket, sasokat, pálmafát. A nagyit azt mondta, egy fekete angyal véste a karjába álmában. Egy gonosz fekete angyal.

Anyám a halála előtt egy délutáni sziesztán – oda bevertem mellé, apám helyére, s csak hallgattunk sokáig – a csendben egyszer azt mondja, a dédapádat Kohennek hívják.

Aron gyermekei vagyunk, Jézus rokona. Nem szóltam, csak hallgattam a legyek zümmögését, a nagy üdvözülésben.

A zongora

Amikor Schwam felnyitotta a világosbarnára pácolt zongora fedelét, már egy év is eltelt, mióta belezott. – Akár naponta jöhetnék – s merőn a molyrágta kalapácsok filceit fixírozta, s a szétszáradt tőkéről, kilazult szögekről, végső soron a hiábavalóságról prédikált félhangosan, kicsit magának is. Egy tucat maréknyi kúpocska áll a húrok alatt. A sárgásfehér por, a fedeléből hullik alá, a felületén egy év alatt kivirágzott apró lyukakból. Mintha a dunántúli halomsírok tündökölnének naplementében aranyló terepasztalon. – El kell égetni – mondta Schwam. – Hiábavalóság. Minden hiábavalóság – a falon egy lyukra meresztve szemét ismételtette hajlongva a Prédikátor szavait. A rézintarziát silabizálva később, évek múlva Ká tükröket volt kénytelen használni, a billentyűfedél, nehezen megközelíthető pózban, kifordítva, egy polcrendszerbe ágyazva dobozokkal telve áll a lakás félreeső zugában.

Ő-császári és királyi fensége uralkodásának harmadik évtizedére taksálják a gót betűk, mikor a hangszer kigördült a k.u.k. Hof Forte Piano Fabrik in Wien néhai tanulója, Antonín Petrof műhelyéből. Ká egy felvidéki kúria udvarán talált rá, amikor a máglyát épp meggyújtani készültek alatta. Megfogadta a legjobb zongoraszállítót. De hónapokig – hogy *a szél a sok rossz hangot kifújja belőle* – kinn a folyosón tartotta. Szorosan a fal mellett, eső ne érje, bal oldalára fektetve állt, kicsavart lábai egy nejlonszakban, mire helyére került. – Mintha a falnak beszélnék – mondta Schwam makacsul a lábak alatt itt-ott gyülekező sárga pöttyöket piszkálva, miközben azt fontolgatta, ideje van-e feltennie a kérdést, mely így hangzik: *a Forte Piano a P-től visszafelé olvasva, mit ad ki?* Minő botorság, gondolta, mire a mondat végére ért. Ká ezalatt méhviaszt olvasztott egy fémtálban, és ecsettel végigkente a lyukak özö-

nét. Mikor megszikkadt, s a milliméternyi pontocs-
kák láthatólag megszívták magukat, puha ronggyal
letörölte a fölösleges megdermedt olvadékot. A
szobrász, kinek a tanácsait követte, ecsetelte a szű-
vak sorsát, s Ká élénken el is képzelte agóniájukat.
Tudta, hogy hörgött a torkára lecsurgó váladékkal
küzdve, hiába ütögették a hátát a nyitott ablak előtt
kisgyerekként, s később, egy váratlan, alattomban
bevitt gyomorszájütésre is jól emlékezett, s a gon-
dolattól kétrét görnyedve, Schwam lába elé rogyott.
A fulladást tartotta a legszörnyűbb halálnak. – El

kell égetni – mondta kíméletlenül az öreg hangoló
–, áterjedhet a bútorokra is. De Ká sokáig, perce-
kig fújtatott még, kábultan a feltoluló képek özöné-
től. A máglyára vetett zongoráról az égő zsiráf ju-
tott eszébe, s *A kis Valentino* leolvad, hamvadt ku-
kájából kimagasodó női akt szobra. – Semmi sem
új a nap alatt – kopogott a hangolókulccsal
Schwam egykedvűen a zongora fedelén. Ká a meg-
szikkadt viaszdarabkákat visszasöpörte a fémtálba,
s a tűzhelyhez lépett.

Ciszterna

A ciszterna az udvar közepétől kissé nyugatra
áll. Rács fedí. Ká eljött, évek óta jár ide, kihallgatni
belőle a félig olvasott történetét.

*A téli napfordulón túl, de még az elején járunk, s mivel
későn, már sötétedés után érkeztem a Hegyre, a busz, mint
utolsó járat, végérvényesen utolsóként pár perc múlva viss-
zafordul, s innentől az ember, az utazó vagy itt marad,
vagy gyalog indul tovább.*

De hová is? – ha saját akaratából felszállt, s je-
gyet váltott az adott állomást megjelölve utazása
céljával.

*Tapasztalt utazó tudja, az út bármikor megszakítható
és bármikor folytatható. Az időnek, térnek... és itt elbi-
zonytalanodott, ahogy hallotta saját szavait egy
kissé hadarva beszélő, amúgy vonzó és számára va-
laha egyáltalán nem közömbös nő szájából, akinek
leginkább már csak a hangjára emlékezett, bármint
helyzet vonzásának ellent kell mondani, ha a pillanat,
akár az utolsó lenne is, mást sugall...*

Amikor e fellengzős mondatot leírta, elgondol-
kodott, mondott-e valaha nemet a pillanatnak? Per-
cekig kutató emlékei tárházában, még a tárbáza
enyhén historizáló megfogalmazását is megértő író-
niával konstatálva, megállapította, soha nem mon-
dott nemet a pillanatnak.

De hogyan zárul a mondat? Mert a benne szóló
hang elhallgatott, és helyébe egy illat költözött, amit
évekig csak a fürdőszoba fogasán lógó molyragta
pulóveréből érzett, ha arcához szorította ezt az ud-
vari munkára rendelt, elrongyolódott textilt, amit
végül valaki, feltehetőleg anyja vagy nagyanyja ki-
hajított, s azóta az illat, tíz-húszévenként, tűnik fel
váratlanul, katamaránon, folyami kompokon, kes-
kenyvágányú vonatok peronjain.

*Nagyanyámra gyanakodtam. Ő tüntette el néha neki
nem tetész rubadarabjaimat, amik ingerelték, színe, sza-
bása?*

A vastagon Észak felől hömpölygő, a szürke

minden árnyalatát kimerítő felhőkől köd szitált.
Először fordult elő, hogy nem leste izgatottan az utat.
A Napóleonnal vívott csata emlékműve után a sofőr
évtizedek óta lekapcsolja a távolsági busz belső fé-
nyeit, s az utasok a tájat, mobiltelefonjukat bámul-
ják, vagy magukba süppednek. Ká máshol járt, s
meg is lepődött magán, hogy az utolsó vasúti átjáró
felé gondolt először a Hegyre, s nézett is fel rá, me-
gint csak először, minden elfogódottság nélkül.

Szobája elfoglalása után nyomban a bazilika felé
rohant, de a Kerengőbe nyíló ajtót zárva találta. Az
udvaron át, az addigra feltámadt szélviharban az
eső is szapora lett, egy régészeti feltárás, vagy épít-
kezés – Ká e pillanatban nem tudta eldönteni – rá-
csai állták útját. *Felülről közelíttek, a rendház lépcsőhá-
zán keresztül.*

A kórus emeleti ajtaja előtt – *balra az utolsó szoba
már nem Kiliáné, hozzá kopogtattam be, ha játsszani tá-
madt kedvem a bazilika orgonáján* – egy ismeretlen, ka-
pucnis barát tartóztatta fel.

A toronyóra a napnyugta idejét ütötte – *elkéstem!*
Síkos macskaköveken csúszkált még remény-
kedve a torony melletti bejárat felé a templom s a
könyvtár közötti boltív latin sírkövei közt. Az üvöl-
tő szél s a fagyközeli hideg tette-e, Ká először érezte
magát végtelen kiszolgáltatottnak, talán még kiszol-
gáltatottabbnak, mint először e falak közt.

Az Édenkert kapuja kosszarv kilincsenek jégbur-
kán csúszkált sokáig keze, míg az ajtó lassan kinyílt:
havas lépcsőház, kerengő – *dideregtem* –, a Porta
Speciosa ott is volt, meg nem is. Valami viszolyog-
tató mázas másolata előtt ácsorgott, meg sem kísé-
relve a behatolást.

A vesperás valahol máshol kezdődött el.

*Van húsz éve már, Normandiában, apálykor, a Mont-
Saint-Michel apátság ebédlőjében belefeledkeztem a lát-
ványba, ahogy a kandalló kürtője csücskén tündöklött az
ég ... A csoport, melyhez véletlen csapódtam, továbbhaladt,*

s a csak egy irányba nyíló vaskos tölgyfaajtó döngve becsapódott előttem.

A felhővihar pompájában másnap az Öregek Otthona felőli ajtót is zárva találta, míg a Prt Spcs másolata könnyedén megadta magát. Homokdombok, sítthegek halmain prédikált a hiábavalóságról. S bár a kezében szorongatott, számára is kedves fekete kalapját a szárnyak közé gyúrta, mikor a kapu sokadszorra is becsapódni készült a templomot keresztül-kasul átjáró léghuzattól, mely a rózsablak helyét befedő szakadozott nejlon nyílásain át süvített – Ká kirohant a szentélyből. A kerengő kőpofái várták: Bujaság, Mértéktelenség, Harag.

Télvíz idején csak a keleti ajtó nyílik az udvar felé, kitérte hát, s a mozgásérzékelő felvillanó fényében észlelt állatot maga előtt terelve kilépett a kertbe. Hófolto. A napóra halovány számlapján pókhálóba akadt levelek súrolják a falat. Az árnyvető vaspálcájára telepedett nyest mutatványait fűrkészve az elszenderedés határán, Ká feje megbillent.

A ciszterna az udvar közepétől kissé nyugatra áll. Rács fedí. Alján a pénzek a legcsekélyebb fény sugárra is jeleznek. Befelé ívelő fala – *ha beleesnek* – nem kínál esélyt a bezuhanónak, ezért mobiltelefonját – miután beütötte a Ház vendégpáterének számát s az OK jelet – vízhatlan zacskóba téve egy kötélen leengedte. A vízszint felett himbálódzó telefon kicsengett. *Megőrrültem* – gondolta Ká. *Megőrrült* – *gondoltam*.

A hosszú szünetben – mikor Rákosi Mátyás arc képe eltűnt a falakról – a szomszéd lépcsőházbeli verekedős HCS (később rendőr lett) fellökte, s úgy verte be fejét a fűtőtest öntöttvas bordáiba, hogy sokáig, magáról mit sem tudva hevert zsibongó öntudatlanságban, lábát-kezét széthányva a hideg kövezeten, mígnem az egyre közeledő üvöltés hangjaira: – *Meghülyültél?* – magához tért. *Szemüvegem roncsait szorongatva tápázkodtam fel: 1x1 az egy, 2x2 négy, 3x3 az kilenc, 4x4 az tizenhat.* – De ez nem a szorzótábla! – üvöltött újfent, lapátkezeivel kaszáva, a körbesétát felügyelő tanár.

Ká tudott egy bizonyos Z novíciusról – akit fertőző betegsége folytán a ciszternába száműz önvédelmi okokból a közösség, ellátva őt naponta étellel-itallal, csörgő láncon aláeresztve a szükségest, és a szükség folytán termelődő salakanyagait vízszahúzván a kútmélyből, gyógyulását remélve mindaddig, míg az oszmán seregek pár napos öl-

döklése folytán legyilkolt szerzetestársait bele nem dobálják a ciszternába.

Z ezen a hullahegyen mászik ki hetek múlva csont soványan és félőrülten, s bolyong napokig a kiégett kolostor folyosóin, kormos favégekkel a falakra vésve a *történetet*, mígnem valami újabb konc reményében visszatérő janicsár őt is keresztül nem szúrja.

A Mindenható kifürkészhetetlen akarata folytán utóbb a janicsár keresztény hitre tért gyermeke írja le a *történetet*.

A janicsár haditettei révén magas pozícióba kerül, Pannónia észak-nyugati részének helytartója lesz. A Szultán személyesen fogadja. A janicsár, ki efendi és aga, majd bég és pasa, magyar szolgálat keres fia neveltetésére. A szolgálat özvegyasszony – ki gyermekét, kit eleddig Z novíciusnak ismertünk és férjét, a környék keresztény időkbeli urát, elvesztette – neveli a gyermeket, magyarul tanítja.

A janicsárból lett pasát udvarháza kertjében, gyermeke önfeledt kántálását hallgatva, ismeretlen ismerős érzések kerítik hatalmába. A szó, a rigmusok, ahogy morzsolgatja, egyre ismerősebb, de elüldözi magából, ám nap mint nap visszatér, egyre izgatottabb, amint a köd oszlik, s nyílik meg elméje valami rég kitörölt képek, dallamok előtt: vastag hajfonatú asszony dalol kézi malmot hajtva, míg ő a kertben szaladgál, ismerős a dallam...

Magához hivatja a nevelőt. Faggatja. Az asszony vele közel egykorú lehet, nézik egymást. Végül a tolmácsot elküldi, s megszólal.

– Én sem értem, honnan tudom, amit mondok, s hogyan lehet ez, de hirtelen, amikor megszólaltál, tudtam, öröktől ismerlek.

– Uram, a Mindenható ismeri csak útjainkat.

– Azt sem értem, hogy e szavak a te nyelveden, hogyan jönnek számrá?

A betűk itt olvashatatlanná váltak. Valami vöröses folyadék ömlött a lapra, a hátralévő oldalakat is eláztatta. A könyv, melyet Ká még diákkorában *talált*, délutáni szabadidőben megfogadott bérmunkásként, a könyvtár pincéjéből kihordott könyvek sűrűjében, s elcsent – lelkét avval nyugtatva –, e röpke pár óra alatt több tucat hasonló példányt talicskázott ki egymaga, s azt is tudta, hogy a könyvek hol végzik.

* Részlet az azonos című, készülő kötetből.

